

En guide til gysset. *Horror: The Film Reader*

Af [CLAUS TOFT-NIELSEN](#)

Der er gennem tiden skrevet og teoretiseret vidt og bredt om, hvad horrorgenren er for en størrelse – og det med skiftende held. Antologien Horror: The Film Reader forsøger at levere en både bred og dybdegående introduktion til det mudrede genrefelt, som horror er. Det lykkedes langt hen af vejen.

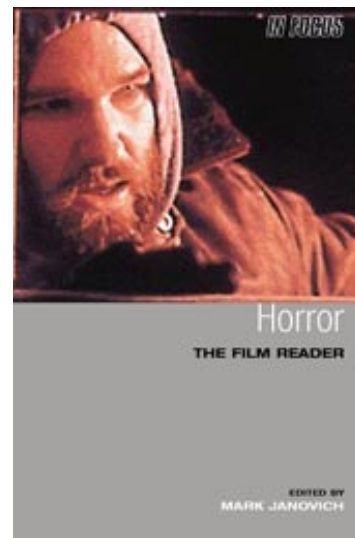
Trods deres åbentlyse forskelle, så har horror delt skæbne med pornofilm: Begge genrer har altid fungeret som sydebukke for moralitetens vogtere, de har forvoldt moralsk panik og har derfor været underlagt streng filmcensur. Men faktisk har horror i det seneste årti overtaget westerngenrens plads, som den genre filmkritikere og filmteoretikere har skrevet mest om. Antologien *Horror: The Film Reader* indskrives sig i rækken af kvalificerede bud på, hvad genren er for en størrelse.

Lad det være sagt med det samme: antologien er ikke lystlæsning i den forstand, at man har den liggende på natbordet og lige kan nå et par og tyve sider, inden man falder i søvn. Dertil er den alt for teoretisk. Men som teoretisk antologi fungerer den upåklageligt. Mark Jancovich har lavet et grundigt redaktionelt arbejde i udvælgelsen af antologiens 14 tekster, så de både belyser områder af samme felt og desuden indgår i en diskussion med hinanden.

Bidragyderne er ikke enige med hinanden i deres syn på horror – og heldigvis for det. Antologiens sigte er *ikke* at levere det autoritative bud på, hvad essensen af horror er (hvilket ville være pædagogisk selvmord), men derimod at levere en kvalificeret diskussion af genren og ikke mindst af genrens receptionshistorie – hvordan den er blevet forstået gennem tiderne. For horrorgenren er ikke blot noget – den er altid noget *for nogen*, dvs. forskellige teoretikere ser forskelligt på de samme aspekter. Derfor tilbyder Jancovich i indledningen ikke blot en historisk gennemgang af horrorteorien, men også en historisk gennemgang af det, som det hele handler om: Filmene. Horrorteoriens historie hænger nemlig sammen med selve horrorfilmernes historie. Som han skriver i indledningen:

the history that follows should not be seen as the history, but as a history, and it is one that has been constructed out of the elements most commonly referenced in academic histories of the genre. This process was not an easy one: there remains little consensus over the shape of this history amongst academics – each account emphasizes some features and ignores others – and I was therefore forced to steer a course between deeply opposed and contradictory constructions of the field. (Jancovich, 3).

Når antologiens teoritekster hele tiden går i dialog med hinanden og nægter at kunne indpasses i samme syn på, hvad genren i bund og grund er, lurer forvirringen lige under overfladen. For der er selvfølgelig en fare for, at vi som læsere irriteres over ikke at få tilbudt et fast fundament i form af en autoritativ udlægning af, hvordan tingene hænger sammen.

Mark Jancovich: *Horror: The Film Reader*.

Men der er hjælp at hente – og det er her, at Jancovich beviser sit værd som redaktør. På indledningens 19 sider argumenterer han overbevisende for pluralitetens nødvendighed: Han gennemgår først genrens 'kanoniske' historie, hvorefter han kaster et kritisk blik på selv samme historie. Heraf bliver det tydeligt, hvorledes kanon er et retrospektivt fænomen, hvordan både nye og gamle film vil afløse hinanden i takt med, at eftertiden øjner deres kvaliteter. Desuden opridser han kort, hvordan selve genrebegrebet har ændret sig fra at være opfattet som en fast, uændret formular, over en strukturalistisk forståelse, der bl.a. ser sammenhængen mellem fx horror og science fiction. I det hele taget formår Jancovich at navigere mellem at argumentere overbevisende for pluraliteten - de forskellige blik på samme sag - samt at give læseren sit eget overblik, så vi alligevel sidder tilbage med en klar rød tråd.

"Theorising Horror"

Antologiens 14 tekster har Jancovich valgt at fordele på 4 hovedområder, der hver især tager fat om horrorgenren fra forskellig vinkel. Første afsnit – "Theorising horror" – forsøger ifølge antologien selv at finde de definerende træk ved selve genren og redegøre for genrens vedvarende appel på sit publikum. Lyder det som en mundfuld? Det er det også! Og med tanke på, at første del består af tre uddrag af teoretiske tekster, så må man sige, at intentionen er bedre end udførelsen.

Men i og med begrænsningen (af uvisse grunde) er tre tekster, så må disse siges at være velvalgte. De to første tekster illustrerer fint Jancovichs insisteren på teksternes indbyrdes uoverensstemmelse. Robin Woods *The American Nightmare* ser horrorgenren som selve den subversive genre *per se*. Med begge fødder solidt plantet i den psykoanalytiske muld, læser Wood horrorfilm som "the return of the repressed" – som et spejl, der fremviser vores kulturs dunkle skyggesider: "One might say that the true subject of the horror genre is the struggle for recognition of all that our civilization represses and oppresses" (s. 28).

Woods artikel er efterfulgt af Noël Carrolls "Why Horror?", hvori han forkaster psykoanalysen til fordel for en kognitiv indgangsvinkel. Det handler ikke om ubevidste drømme og fantasier, men om hvordan det monstrøse overskrider de normale klassifikatoriske skemaer, som vi bruger for at få verden til at hænge samme. Derfor virker monsteret både skræmmende og fascinerende på os.

Når alle tre tekster tager udgangspunkt i psykoanalysen – enten bekender sig til den eller er et opgør med den – så kommer Freud til at husere i baggrunden gennem hele første del. Hvorfor ikke tage skridtet fuldt ud og præsentere en anden variant af psykoanalysen? Slavoj Žižeks "In his bold gaze my ruin is writ large" (1995) er i sin Lacan-inspirerede analyse af Hitchcocks *Psycho* (1960) kommet ud over Freud og ville derfor være relevant at inddrage i netop denne sammenhæng. Og desuden ville den bygge bro til antologiens anden del. Eller man kunne argumentere for det modsatte; Når Freud nu engang er så central for teori om horrorfilm, hvorfor så ikke gå tilbage til manden selv og simpelthen inddrage hans eget essay om "Det uhyggelige" i antologien?

"Gender, sexuality and the horror film"

Horror har gentagne gange være anklaget for ikke blot at indeholde scener af vold mod kvinder, men også vold af særlig seksuel art. I 1970'erne og 80'erne resulterede det i en lang række feministiske artikler, som undersøgte kvinders rolle i horrorfilm – både som karakterer i filmene og som tilskuere til filmene. Antologiens anden del er tre artikler fra denne periode. Linda Williams og Barbara Creed ser dominansforholdet i filmene ud fra blikket. Begges ærinde er at vise, hvorledes kvinden fremstilles på samme måde som monsteret – truende for det patriarkalske samfunds normer. Men begge er de ret entydige i deres syn på kønsidentitet og specielt på deres forestilling om det mandlige blik. Igen må jeg komme med en anke: Når nu begge

artikler ligner hinanden så meget ville det være mere relevant at skifte én af disse ud med et mere centralt essay om blik og kønsidentitet i film. Her tænker jeg på Laura Mulveys klassiske artikel "Visual Pleasure and Narrative Cinema" (1982), der ganske vist ikke handler om horror, men hvis pointer fint lader sig overføre til denne genre.

Sidste artikel i dette kapitel er Carol Clovers "Her body, himself - Gender and the slasher film". Hun analyserer samme slags film som ovennævnte, men har blik for mere nuancerede analyser og fine pointer, hvor hun bl.a. introducerer forestillingen om den kvindelige helt – "the final girl". Desværre (og underligt nok) ender hendes konklusion i selv samme rille som både Williams og Creed: Horror er for mænd og kvinder tilbydes ikke ret meget af denne genre.

Artiklerne i dette kapitel er for så vidt udmærkede, idet de tilbyder et andet blik på en overvejende maskulin genre. Og de fungerer også fint i sammenhæng med hinanden, da skribenterne desværre er enige et langt stykke hen ad vejen. Derfor fordamper diversiteten langsomt, som man læser artiklerne igennem – lidt større spredning næste gang, tak.

"Producing Horrors"

Hvor antologiens to første kapitler omhandler horrorfilmens meget generelle forbindelse til den kulturelle kontekst, som filmene blev produceret i, indsnævres fokus i tredje del: "Producing Horrors".

Heri undersøges bl.a. forbindelsen mellem Mary Shelleys roman *Frankenstein* og James Whales film af samme navn (1931). Umiddelbart en spændende artikel, men nej. Paul O'Finn vil diskutere filmen, som blev produceret af Universal Pictures, men fortaber sig i generelle betragtninger over selve industriens vilkår. Lidt bedre bliver det med Peter Hutchings artikel om britisk horror fra Hammer-studierne. Hutchings vil undersøge det specifikt britiske ved britiske horrorfilm. Det er ganske spændende læsning om engelsk films guldalder inden for horror, men ikke mere end det. Måske antologiens bedste bud på go'nat-læsning.

Mere gods er der derimod i Joan Hawkins' "Sleaze mania, Euro-trash, and high art". Siden Woods artikel dukkede op i 1979 er horror blevet set som en genre, der overskrider normer og nedbryder traditionelle forestillinger. Gladest er Wood – og Clover for den sags skyld – for low-budget horrorfilm (fx *Texas Chain-Saw Massacre*, 1974), da disse er mest eksplicitte i deres overskridelse og tematisering af forfald. Som et resultat af dette er horror ofte blevet set som et specifikt lavkulturelt fænomen, en undergrundsgenre. Men Hawkins argumenterer for, at skodderne mellem low-budget horrorfilm og avant-garde film ikke er helt vandtætte.

At Hawkins' artikel er den mest interessante hænger sammen med, at den dels tager tråden op fra Wood, og at den er mere generel i sit sigte end de forrige to. Man kunne sætte spørgsmålstegn ved, om ikke kapitlet ville vinde ved at udskifte de to relativt snævre og mere historiske artikler med andre, der har større berøringsflade med antologiens øvrige.

"Consuming fears"

Antologiens sidste del tager fat på receptionen af horrorfilm – hvem der ser dem, og hvad deres motivationer er. Rhonda Bernsteins fokus er, hvilken markedsføringsstrategi der ligger bag horror, og hun giver eksempler på, hvordan kvinder sågar i tidlige horrorfilm fra 1930'erne har været en vigtig målgruppe .

Genreproblematikken tages op igen af redaktøren selv i artiklen "Genre and the audience", hvori Jancovich undersøger promoveringsstrategien i forbindelse med Jonathan Demmes *The Silence of the Lambs* (1991), der med sine Oscarnomineringer markerer det brede gennembrud for horror.

Næsten samme fokus har Linda Williams i sin artikel om Hitchcocks

Psycho. Da filmen kom frem i 1960 betalte publikum sjældent for at se en specifik film, men mere blot for oplevelsen af at 'gå i biografen'. Men det ændrede *Psychos* promoveringsstrategi på: Med brugen af testpublikum, *target audiences* og *pre screenings* skabte Hitchcock præcis den type tilskuer han ville. Han lærte publikum at se film som han ville have dem til det. Og filmen var en udfordring af datidens publikum, idet Hitchcock – en halv time inde i filmen – myrder sin kvindelige hovedrolleindehaver og publikums primære identifikationsfigur, hvorefter valget af helterollen falder på psykopaten Norman Bates. Som analyseobjekt er filmen særdeles velvalgt, idet bearbejdet før filmens premiere var af så grundig art, at det satte standarder for fremtidige lanceringer. Og så er filmen en milepæl i genrens historie.

Hvis bare antologien sluttede her ville det være fint – men det gør den desværre ikke. For rosinen i pølseenden er Brigid Cherrys artikel "Refusing to refuse to look", hvis fokus det er at lave en etnografisk undersøgelse af den kvindelige horror *buff*. Hun holder den feministiske fane højt og vender (endnu engang!) tilbage til en kønsanalytisk undersøgelse af kvinder i horrorfilm. Læseren fremlægges en række undersøgelser lavet af kvinden selv, hvori det gælder at:

These female horror film viewers watched horror films on television or, more frequently, on video cassette. Seventy-two per cent of the respondents watched a horror video at least monthly, while 56 per cent watched several times a month; 17 per cent watched a horror film on television at least once a week, 37 per cent two or three times a month and 19 per cent once a month. Overall, 12 per cent watched a horror film two or more times per week, 34 per cent once or twice a week and 41 per cent two or three times a month; thus, just under half of the participants watched a horror film at least once a week. Fourteen per cent viewed fairly infrequently, although only 1 per cent watched less than one horror film a month. (s. 170).

Til de læsere, som troligt har læst hele ovenstående citat i håbet om at finde en eller anden pointe, undskylder jeg. Men citatet illustrerer ret præcist pointerne (eller mangel på samme) i Cherrys artikel. For man er ikke blevet en dyt klogere på, hvorfor kvinder ser horrorfilm efter endt gennemlæsning. Det er uinteressant og dræbende kedelig læsning.

Hvorfor skal vi vide hvilke 10 film, den adspurgte målgruppe oftest har set? Denne form for undersøgelser antyder, at horror er nødt til at hente sin berettigelse andetsteds fra end fra filmene selv – og dermed film som kunst. Publikumsorienterede læsninger kan have den uheldige effekt, at mens de prøver at etablere horror som en legitim genre, så er de – bag om ryggen på sig selv – med til at konstruere forestillingen om genren som værende underlig.

En god fornemmelse alligevel

Lad endelig ikke denne sidste artikel smitte af på det overordnede indtryk af antologien – for det er udmærket. Alligevel kunne jeg godt tænke mig, at der var medtaget deciderede filmanalyser, så læseren kunne få syn for sagen, når det kommer til anvendeligheden af de forskellige teoretiske tilgange til horror. Og så savner jeg også et par nyere artikler om horror i dag. Hvordan skal vi forstå de mange horrorfilm om seriemordere der er dukket op de sidste 10 år? Eller hvad med klassiske monsterfigurer som vampyren og zombien? Men sådan er der jo så meget...

Tager man antologiens omfang – små 180 sider – i betragtning, så er det imponerende, hvilke forskellige områder den når omkring – og det sker vel at mærke i korte, centrale uddrag. Udover de 4 kapitelområder får man som læser en kort og præcis gennemgang af genrens historie og om brydningspunkterne – både hvad angår genrebegrebet i almindelighed og horror i særdeleshed.

Faktaboks

Horror: The Film Reader, Mark Jancovich (ed), Routledge, London. (180 sider).

Første optryk 2002. Kan købes i Århus Bog Café, Nørregade 24, 8000 Århus C for 249,-

En anden og bredere antologi om horror er *The Horror Reader*, Ken Gelder (ed.), Routledge, London, 2000. (380 sider)

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF \(? Kb\)](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF \(??? Kb\)](#)

|| [forrige side](#) | [næste side](#) ||

16:9, april 2004, 2. årgang, nummer 6

9